สรุปความก้าวหน้าการดำเนินงาน
ตามเป้าหมายระดับชาติด้านความหลากหลายทางชีวภาพ
พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๕๙

สรุปความบางส่วนจากรายงานโครงการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๕๙ เพื่อรองรับการขับเคลื่อนแผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐

ดำเนินการศึกษาโดย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เมื่อกันยายน ๒๕๖๐
เสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าหมายระดับชาติ

ประเทศไทยมีการจัดทำแผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๔ เพื่อตอบสนองต่อพันธกรณีของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๘ พร้อมเห็นชอบเป้าหมายระดับชาติ (National Targets) ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ และแผนปฏิบัติการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๕๙ และได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายระดับชาติด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่กำหนดไว้ ภายในปี ๒๕๕๙ จำนวน ๑๘ เป้าหมาย

วิธีการประเมินความก้าวหน้า

ดำเนินการโดยศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสำรวจโดยแบบสอบถามไปยังหน่วยงานต่างๆ จำนวน ๘๔ หน่วยงาน การสัมภาษณ์ผู้แทนของหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนแผนแม่บทบูรณาการฯ และหน่วยงานอื่นๆ รวม ๒๓ หน่วยงาน การติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายที่มีระบบนิเวศที่แตกต่างกัน ๖ พื้นที่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด รวม ๗๒๓ คน และมีการกำกับดูแลการจัดทำรายงานโดยคณะกรรมการกำกับวิชาการด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ตั้งขึ้น

การแสดงผลการประเมิน

การศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อสะท้อนถึงผลสำเร็จและความก้าวหน้าการดำเนินงานตามตัวชี้วัดต่างๆ และนำมาประเมินผลในแต่ละเป้าหมายของแผนปฏิบัติการฯ แบ่งออกเป็น ๕ ระดับ ตามแนวทางของรายงาน Global Biodiversity Outlook 4 (Secretariat of the CBD, 2014) ดังนี้

ภาพรวมของผลการประเมิน

จากการประเมินเป้าหมายระดับชาติด้านความหลากหลายทางชีวภาพ จำนวน ๑๘ เป้าหมาย ภายใต้แผนปฏิบัติการฯ พบว่า ไม่มีเป้าหมายใดที่มีความก้าวหน้าในระดับ ๕ ส่วนความก้าวหน้าระดับ ๔ มีจำนวน ๔ เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ ๖, ๗, ๘ และ ๑๘ เกี่ยวกับลดภัยคุกคามชนิดพันธุ์และถิ่นที่อยู่ ลดการคุกคามจากกิจกรรมของมนุษย์ มาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง และทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามลำดับ ความก้าวหน้าระดับ ๓ มีจำนวน ๑๔ เป้าหมาย และไม่พบว่ามีเป้าหมายใดที่มีความก้าวหน้าระดับ ๒ และระดับ ๑

ระดับ	เป้าหมายระดับชาติ
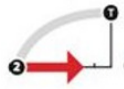	

๑ ยุทธศาสตร์บูรณาการคุณค่าและจัดการความหลากหลายทางชีวภาพโดยการมีส่วนร่วมในทุกระดับ

หน่วยงานของรัฐ ทั้งส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ

หน่วยงานต่างๆ มีกิจกรรมอบรมและรณรงค์ในวันสำคัญ มีการผลิตสื่อเผยแพร่แต่ยังเข้าใจได้ยาก มีการผนวกเรื่องนี้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสถาบัน อุดมศึกษาบางแห่ง ส่วนผลสำรวจความรู้ความเข้าใจของผู้เข้าร่วมการสัมมนาติดตามประเมินผลฯ ๕๒๐ คน พบว่า มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ ร้อยละ ๕๒.๓๑ กลุ่มที่เข้าใจความสำคัญของระบบนิเวศมากที่สุด ได้แก่ ภาคการศึกษา กลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำมากที่สุด ได้แก่ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรฯ ส่วนกลุ่มที่เข้าใจสถานภาพความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตมากที่สุด ได้แก่ ภาคการศึกษา

ภาคส่วนโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครอง อนุรักษ์ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ประเด็นความหลากหลายทางชีวภาพได้รับการผนวกไว้ในนโยบายหรือแผนต่างๆ ของประเทศ การดำเนินงานในระดับท้องถิ่นมีเครือข่ายความร่วมมือเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในภูมิภาค โดยมีมาตรการส่งเสริมให้บุคลากรทำวิจัยท้องถิ่น สร้างองค์ความรู้แบบบูรณาการ นำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พัฒนาชุมชนและท้องถิ่น เครือข่ายระหว่างภาครัฐกับชุมชนท้องถิ่น และเครือข่ายระหว่างท้องถิ่น ได้แก่ เครือข่ายป่าครอบครัว เครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์พื้นเมือง และเครือข่ายภาคเอกชนกับองค์การระหว่างประเทศในการจัดทำบัญชีชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคาม

มีแนวทางลดและขจัดแรงจูงใจที่มีผลร้ายต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งเสริมแรงจูงในทางบวกที่สนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

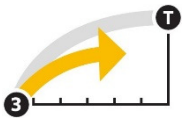

มีการสร้างแรงจูงใจโดยการเชิดชูเกียรติ และมอบรางวัลแก่บุคคลต้นแบบ ชุมชน โรงเรียน กลุ่มเยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการใช้หลักการตอบแทนคุณระบบนิเวศ (PES) ในพื้นที่นำร่อง มีกลไกทางการเงินในการขับเคลื่อนการปกป้องคุ้มครอง อนุรักษ์ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ในรูปแบบกองทุนสิ่งแวดล้อม ส่วนภาคเอกชนได้สนับสนุนงบประมาณผ่านกิจกรรม CSR ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ

๒ ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ

ลดอัตราการสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ รวมทั้งพื้นที่ป่าไม้และระบบนิเวศชายฝั่ง

มีการดำเนินงานด้านการลดอัตราการสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง เช่น การฟื้นฟูป่าบก ป่าชายเลน ประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์ การติดตามสถานการณ์พื้นที่ป่าไม้ การทำแนวกันไฟ การปักไม้ไผ่ชะลอคลื่น การจัดตั้งหน่วยพิทักษ์และจุดสกัดให้ครอบคลุมพื้นที่ และการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รส.ทป.) แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีการสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ เช่น พื้นที่ป่าไม้ แต่มีอัตราการสูญเสียที่ลดลง นอกจากนี้ มีแผนในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง และเครือข่ายในการดูแลรักษาป่าชายเลนกระจายในพื้นที่ต่างๆ

การบริหารจัดการพื้นที่คุ้มครองและระบบนิเวศมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเพื่อดำรงไว้ซึ่งความสามารถในการให้บริการทางนิเวศ

ในปี ๒๕๕๖ พบว่า มีพื้นที่อนุรักษ์บนบก ร้อยละ ๑๙ ของพื้นที่ประเทศ สำหรับพื้นที่ทะเลและชายฝั่งที่ได้รับการอนุรักษ์ คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๑ ระหว่างปี ๒๕๕๘-๒๕๕๙ มีการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางทะเล จำนวน ๒ แห่ง ใน จ.พังงา และ จ.กระบี่ ด้านการประเมินประสิทธิภาพพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีพื้นที่ที่ผ่านการประเมินจำนวน ๗ แห่ง และมีเครื่องมือในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่คุ้มครอง ๑๓ แห่ง และกลุ่มป่า จำนวน ๑ แห่ง แต่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่คุ้มครองทั้งหมด

ชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามและชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่นมีสถานภาพการอนุรักษ์และการจัดการที่ดีขึ้น

ชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามและชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่นได้รับการอนุรักษ์โดยมีชนิดพันธุ์ ๖ ชนิดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สำหรับชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ ที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น มี ๕ ชนิด ได้แก่ เสือโคร่ง ช้างป่า กระทิง สมเสร็จ และพบชนิดพันธุ์ที่สูญหายไปจากธรรมชาติแล้วแต่ได้เพาะพันธุ์สัตว์คืนสู่ธรรมชาติจำนวน ๑ ชนิด คือ นกกระเรียนไทย ด้านปะการัง พบว่าในปี ๒๕๕๗ สถานภาพความสมบูรณ์ของแนวปะการังที่มีสถานภาพในระดับเสียหายมากลดจำนวนลง ขณะที่สถานภาพความสมบูรณ์ในระดับเสียหายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๓

ลดการคุกคามจากกิจกรรมของมนุษย์ต่อชนิดพันธุ์และถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ โดยเฉพาะแนวปะการังและระบบนิเวศเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

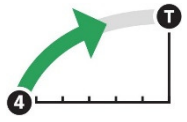

มีเครื่องมือ กลไกในการป้องกันผลกระทบต่อชนิดพันธุ์และถิ่นที่อยู่อาศัยตามกฎหมายต่างๆ มีการประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์และเขตประกอบกิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควบคุม ตามมาตรา ๕๖ และ ๗๗ (กุ้งก้ามแดง) ของพระราชกำหนดการประมงฯ แบ่งเขตการใช้ประโยชน์ของแนวปะการัง มีมาตรฐานควบคุมมลพิษจากครัวเรือน และโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งหากมีการควบคุมและตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษอย่างจริงจังจะไม่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศได้

มีแนวทางในการผนวกเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพไว้ในมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

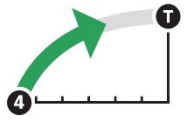

มีการจัดทำมาตรฐานการจัดการฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การพัฒนามาตรฐานและการตรวจประเมินตรา Bio-Economy การใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการบ่งชี้คุณภาพสิ่งแวดล้อม กำหนดตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาสหประชาชาติ พัฒนาตัวชี้วัดความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อจัดทำเป็นคู่มือให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้ในการจัดแผนพัฒนาด้านความหลากหลายทางชีวภาพ จึงมีแนวโน้มที่จะบรรลุเป้าหมายด้านการประยุกต์ใช้เครื่องมือในการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเพิ่มขึ้นในทุกระดับ

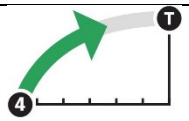

มีกลไกปกป้องคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้แก่ อนุสัญญาแรมซาร์ การประกาศพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม พื้นที่อนุรักษ์ เป็นต้น มีคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึงเครือข่ายการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในระดับพื้นที่ โดยในปี ๒๕๕๘ ได้มีการประเมินสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำ พบว่า ร้อยละ ๕๐ ของพื้นที่ชุ่มน้ำที่ประเมินมีสถานภาพที่ดีขึ้น และเห็นว่าแนวโน้มการสูญเสียระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำจะมีแนวโน้มที่ลดลง

มีการจำแนก ระบุและจัดทำทะเบียนชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานในระบบนิเวศต่างๆ และเส้นทางการแพร่ระบาด

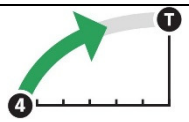

การดำเนินงานในช่วงปี ๒๕๕๘-๒๕๕๙ มีหน่วยงานต่างๆ จัดทำทะเบียนชนิดพันธุ์ต่างถิ่น รวมถึงเส้นทางการแพร่ระบาด แต่อย่างไรก็ตามยังไม่ครอบคลุมชนิดพันธุ์ ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องรวบรวมและจัดทำทะเบียนชนิดพันธุ์ต่างถิ่นพร้อมเส้นทางการแพร่ระบาดให้ครอบคลุมทุกชนิดพันธุ์ที่ยังขาดภายในปี ๒๕๖๓

ให้มีการบังคับใช้กฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแลมิให้เกิดผลกระทบทางลบต่อความหลากหลายทางชีวภาพจากการใช้เทคโนโลยี ชีวภาพสมัยใหม่

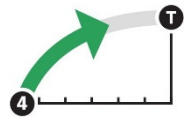

แม้ยังไม่มีการบังคับใช้เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน แต่ได้จัดทำแนวทางปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยทางชีวภาพสำหรับการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ ฉบับปรับปรุง มีกลไกในการกำกับดูแลสิ่งแวดล้อมดัดแปลงพันธุกรรม คณะกรรมการเทคนิคด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ คณะอนุกรรมการเพื่อความปลอดภัยทางชีวภาพด้านพืช คณะอนุกรรมการเพื่อความปลอดภัยทางชีวภาพด้านจุลินทรีย์ และคณะอนุกรรมการเพื่อความปลอดภัยทางชีวภาพด้านอาหาร

๓ ยุทธศาสตร์ปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประเทศและบริหารจัดการเพื่อเพิ่มพูนและแบ่งปันผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ โดยสอดคล้องกับแนวเศรษฐกิจสีเขียว

มีกลไกและบังคับใช้กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ในหน่วยงานหลักของประเทศที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรม เพื่อรองรับพันธกรณีของพิธีสารนาโงยา

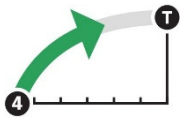

มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์และการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ๘ ฉบับ และมีระเบียบ/ประกาศที่เกี่ยวข้องอีก ๓ ฉบับ รวมทั้งมีคณะกรรมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ (กอช.) กำกับดูแล นอกจากนี้ มีระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพ และการได้รับประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. ๒๕๕๔ ส่วนการปฏิบัติตามพิธีสารนาโงยาฯ พบว่า ประเทศไทยมีการประกาศกฎหมายที่เกี่ยวข้องแต่ยังขาดการบังคับใช้

พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ให้ครอบคลุมทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญา

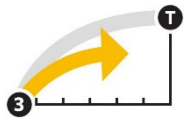

มีการปรับปรุง (ร่าง) พ.ร.บ. ส่งเสริมและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์พื้นเมือง พ.ศ.... ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ทรัพยากรสัตว์ และการจัดทำ (ร่าง) ระเบียบของศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ เรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพที่เก็บรักษาในหน่วยงาน แต่กฎหมายและระเบียบทั้ง ๒ ฉบับยังไม่ได้รับการอนุมัติให้นำมาปรับใช้

เพิ่มสมรรถนะในการแข่งขันของประเทศบนพื้นฐานของความหลากหลายทางชีวภาพ

มีการดำเนินงานใน ๒ ลักษณะ คือ การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จากฐานความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะในท้องถิ่น และการเสริมสร้างสมรรถนะในการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เช่น การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมให้มีตลาดรองรับสินค้า รวมถึงการจัดทำระบบฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในรูปของรายงานผลการศึกษาที่ยังขาดระบบการจัดการที่ดี

๔ ยุทธศาสตร์พัฒนาองค์ความรู้และระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพตามมาตรฐานสากล

มีการจัดการองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีฐานข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆ ดำเนินงานตามภารกิจ เช่น ฐานข้อมูลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ฐานข้อมูลพืชและสัตว์ในป่า โดยข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนด้านความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น แผนการปฏิรูปเศรษฐกิจชีวภาพ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีองค์กรกลางทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

มีกลไกบูรณาการและเชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเชื่อมโยงฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของหน่วยงานต่างๆ เป็นการเชื่อมโยงโดยผ่าน link เช่น เว็บไซต์ กลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้นอย่างไรก็ตามพบว่า การเชื่อมโยงและขยายเครือข่าย กลไกการเผยแพร่ข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพครอบคลุมทุกหน่วยงาน โดยในปัจจุบันมีความพยายามของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ

มีองค์กรกลางในการขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลที่มีอยู่ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพมีการหารือถึงแนวทางความร่วมมือในการตั้งเป็นองค์กรกลางในการขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งผลให้เป้าหมายในปี ๒๕๕๙ มีความก้าวหน้าในการดำเนินงาน แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากยังไม่มีการจัดตั้งองค์กรกลางในการขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์ฐานข้อมูล

มีข้อมูลและทะเบียนแห่งชาติเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความรู้พื้นบ้านที่สนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

มีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก รวบรวมภูมิปัญญาด้านต่างๆ ในรูปแบบของสารานุกรม จัดทำแผนที่นำทาง (Road Map) ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศระยะ ๒๐ ปี ด้านทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมในระหว่างปี ๒๕๖๐-๒๔๖๔ ทั้งนี้เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรพันธุกรรม และการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมถูกนำไปใช้อย่างไม่เหมาะสม และเพื่อให้ชุมชนได้ประโยชน์และพัฒนาต่อยอดได้

ประเด็นสำคัญต่อการดำเนินงาน

๑) สถานการณ์ปัญหาความหลากหลายทางชีวภาพและความรุนแรงของภัยคุกคาม พบว่า มีการลดลงของชนิดพันธุ์จากการใช้ประโยชน์มากเกินไป กอปรกับแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติถูกใช้ประโยชน์เพื่อการอื่น นอกจากนี้ยังมีภัยคุกคามที่มีรูปแบบหลากหลายมากขึ้น ทั้งการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มขึ้นของประชากรแฝง และภัยแบบฉับพลัน เช่น ภัยธรรมชาติ โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ เป็นต้น ซึ่งหลายฝ่ายเห็นว่ามีแนวโน้มรุนแรงขึ้น

๒) ความรู้ความเข้าใจและความตระหนักของประชาชน ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นคำที่คนส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยและมีการสื่อสารน้อย อีกทั้งยังมีความหมายซับซ้อน และถูกมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว ดังนั้น ความร่วมมือในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ต้องอาศัยความตระหนักถึงความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวมด้วย

๓) ระบบข้อมูล การเผยแพร่ และเชื่อมโยงข้อมูล ในหลายหน่วยงานได้ริเริ่มและพัฒนาระบบข้อมูลของตนเอง ภายใต้กรอบภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งพบว่าการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และการรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นกระจัดกระจายในพื้นที่ต่างๆ รวมทั้งขาดการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์

๔) ทิศทางของนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ คำนึงถึงการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์ แต่ขาดการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานอย่างแพร่หลาย ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเกษตรยั่งยืน นอกจากนี้ ยังขาดการศึกษาวิจัยและเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานอย่างยั่งยืน

๕) ความพร้อมและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ปัจจุบันมีหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพ อยู่ภายใต้กระทรวงต่างๆ ซึ่งบางส่วนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนของประเทศ ทำให้ได้รับทราบและเชื่อมโยงเข้ากับแผนของหน่วยงานตนเอง ในขณะที่มีหน่วยงานอื่นๆ ไม่รับทราบและไม่มีส่วนร่วม จึงเป็นอุปสรรคในการวางแผนและเตรียมความพร้อมในการนำแผนไปปฏิบัติ

๖) บทบาทของเครือข่ายและภาคส่วนต่างๆ อาทิ กลุ่มอนุรักษ์ อาสาสมัคร หน่วยงานภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยมีความตื่นตัวและสนใจ มีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสามารถลดช่องว่างและข้อจำกัด รวมทั้งสนับสนุนการทำงานของภาครัฐในพื้นที่ต่างๆ ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในปกป้องคุ้มครองฐานทรัพยากรในท้องถิ่น แต่ยังขาดความรู้และมีภารกิจจำนวนมาก จึงไม่มีการบูรณาการเข้าสู่กระบวนการจัดทำนโยบายและแผนของท้องถิ่นมากนัก

ปัจจัยที่มีผลต่อดำเนินงาน

ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการฯ เป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลให้มีการนำแผนปฏิบัติการฯ ไปสู่การปฏิบัติ โดยพบว่ามีการตั้งหน่วยงานย่อยในองค์กรเพื่อรับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ และได้นำประเด็นเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพไปกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ นโยบาย แผน หรือยุทธศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายหรือยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน จะเน้นภารกิจหรือบทบาทของหน่วยงานตนเองเป็นหลัก หรือหน่วยงานใดที่มีภารกิจหรือบทบาทที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพ หน่วยงานนั้นๆ จึงจะมีการนำประเด็นเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพมากำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ นโยบาย แผน หรือยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน นอกจากนี้ มีเครือข่ายความร่วมมือเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ รวมถึงเครือข่ายของแต่ละภาคของประเทศ

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานส่วนใหญ่จะประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ และบางส่วนยังขาดความรู้ความเชี่ยวชาญ หน่วยงานส่วนใหญ่มีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ ทำให้การดูแลพื้นที่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง ขาดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายในของหน่วยงานนั้นๆ รวมถึงกลไกการถ่ายทอดแผนไปสู่การปฏิบัติไม่มีความชัดเจน